

דגנית ברסט ורותי אגסי
"צילום מסך"
הלובי מקום לאמנות

הביטוי "צילום מסך" מתייחס בדרך כלל לצילום דיגיטלי של מסך הטלפון-הנייד או המחשב, אבל העבודות בתערוכה של דגנית ברסט ורותי אגסי הן צילומים אנלוגיים של מסך הטלוויזיה. אמנים רבים צילמו את מסך הטלוויזיה מאז שנות ה-70 של המאה ה-20, ביניהם: מיכאל דרוקס, דוד גינתון ודב אור-נר, בעבודות שעסקו בדרך כלל באופי (הפוליטי או המושגי) של המדיום. אגסי וברסט הגיעו לצילומי מסך הטלוויזיה לגמרי במקרה, ועבודותיהן נבעו מתוך סקרנות לגבי חוסר השליטה במושא הצילום, שהניב תוצאה בלתי צפויה. כל מפגש ראשוני עם הדימוי המצולם היה מלווה בחיפוש פרטים, שיעניקו עוגנים של משמעות לעבודה. העיסוק בדימוי שכבר עבר עיבוד ("דימוי משני"), הקפאה של רגע מתוך רצף והוצאתו מהקשר, ההזרה הנובעת מהמעבר מדימוי נע לדימוי סטטי, הצבעונית המיוחדת והטשטוש של המסך באותן שנים – כל אלה מאפיינים את הפרקטיקה של שתי האמניות, אבל כל אחת מהן פועלת בכיוון אחר ומייצרת מופע שונה לגמרי.

דגנית ברסט מספרת כי באחד מביקוריה בביתו של ידיד ב-1975 צילמה את החדר, ובין השאר את מכשיר הטלוויזיה (שלא היה שכיח בבתים באותן שנים). התוצאה הפתיעה אותה והיא המשיכה לצלם בהזדמנויות נוספות את מה שהוקרן בטלוויזיה בלי תכנון מראש. בתצלומים אלה בולט הדימוי הקונטרסטי בשחור-לבן התחום בגבול הלא רציף של המסגרת האובלית השחורה, הסצנה הדרמטית הקפואה והמנותקת מהקשר, ובעיקר הפער בין הדימוי לכתובית. הכותרת הבהוקת – התרגום לעברית – המופיעה בתחתית הפריים, שלא ברור לאיזה דובר היא משויכת, נותרת זרה לסיטואציה ומעוררת תהיות. באחד התצלומים, הכתובית "לשכוח את המלחמה ולצאת לדוג דגים" מופיעה מתחת לדימוי של דובר מול קהל. בתצלום אחר, אישה לצד חברתה והכותרת "לצבא הייתה השפעה רעה עליו. סחט ממנו את כל החיוניות". ובתצלום של מאבק פיזי בין שתי דמויות מופיעה הכתובית "שקרן, רמאי, קומוניסט".

מצילומי המסך הללו יצרה ברסט סדרה בת 10 תצלומים, והוסיפה לכל אחד טקסט אחיד המשמש כהערת שוליים ומעמיק את השיבוש של הקשר בין הדימוי למילה הכתובה. לצד כל אחת מהעבודות בסדרה מופיעה כוכבית, כמו זו המציינת הערה בטקסט עיוני, ומתחת לצילום קו מפריד שמתחתיו מופיעה הכוכבית עם ההערה: "מן הסדרה" בעברית, ושורה מתחת באנגלית: *Homage to J. Bruce Nauman (The true artist helps the world by revealing mystic truths)*. העבודות בסדרה (מעבודותיה המוקדמות של ברסט) הן חלק מקבוצה של עבודות מאותה שנה (ביניהן *זאת אומרת*, 1975), שמופיע בהן אותו ציטוט של נאומן (מתוך עבודת הניאון שלו מ-1967 – כתובת ספירלית המוארת כמו שלט).

הציטוט של נאומן מעורר מחשבות לגבי מושג ה"אמת", המופיע במשפט פעמיים: פעם אחת בתיאור האמן ("האמיתי") ופעם שנייה ביחס לפעולתו – "עוזר לעולם בגילוי אמיתות". המשפט שנשמע פסקני ומדעי מתהפך בסופו עם תיאור האמיתות כמיסטיות. דוד גינתון כתב במאמר לקטלוג תערוכת היחיד של ברסט במוזיאון תל אביב לאמנות: "נראה לי שבביטוי 'אמיתות מיסטיות' – לצד צורת הספירלה שלאורה נכתב, צורה שמשותפת למדע ולאמנות – מגולמות שתי התשוקות המובהקות לעבודתה של ברסט: רצון לדעת ואובדן הכרה, ידיעה ולא מודע, מדע ומיסטיקה".*

באחת העבודות בסדרה נראית אישה צעירה, מעין ברבי אנושית מחייכת בשיניים בוהקות, מבטה מצועף וברקע מדפים שמונחים עליהם מכשירי מטבח מודרניים. האישה היא מעין "מודל" אמריקאי אופייני לייצוגי הנשים בטלוויזיה בשנות ה-50 של המאה ה-20. הכתובית על המסך המלווה את הדימוי – "ובכן, זוהי הארץ המובטחת" – מציעה אולי מבט אירוני על התפיסה שהמטבח המשוכלל הוא "הארץ המובטחת" לנשים ועל יחסי הכוח המגדריים שמיוצגים במדיה. מצד אחר עולה גם ההקשר העברי של הביטוי "הארץ המובטחת" הטעון פוליטית (במיוחד באותה תקופה, שנתיים אחרי מלחמת יום הכיפורים).

רותי אגסי התחילה לצלם את מסך הטלוויזיה שני עשורים אחרי ברסט (1998), בתקופה שמיעטה לצאת מהבית, ומסך הטלוויזיה נעשה כלי ממשי בעבודתה. ומאז היא ממשיכה לצלם את המסך. בתצלומים המוצגים בתערוכה נראה מרחב ציבורי או נוף פתוח; מטוסים בזוויות שונות ובחיתוכים שונים, שנראה כי צולמו ממגדל פיקוח, לצד תצלום יחיד של דמות יורדת במדרגות ציבוריות במבט מראש גרם המדרגות. צילומי המסך של אגסי באותן שנים התאפיינו בגירעון ובקווי אור וצל אלכסוניים. הפיתוח הידני מנגטיב להדפסה או מהדפסה לנגטיב ושוב להדפסה, והעיבוד הצבעוני, כל אלה היו חלק מהפעולות של אגסי אחרי בחירת הפריים המדויק. בפעולות אלה היא מרחיקה את התוצאה מן המקור ומרדדת את הקשר אליו שלב אחרי שלב. "אני מנסה לסמן את תביעות הגוף בחלל... למלא את החללים הריקים בנוכחות שאני רואה שקיימת בהם", מסבירה אגסי. המבט הבוחן שלה, התר אחר עקבות או רמזים בפריים, מתגלה בעוצמה הולכת וגדלה מדימוי לדימוי. לעיתים נדמה כי הדימוי צולם ללא הכוונת יד אדם – במצלמה במעגל סגור, או מצלמה שהוצבה באתר כלשהו כמו אזור אסון רדיואקטיבי, או מצלמה שיורדת למצולות לגלות שרידי אוניות שטבעו. אגסי מבקשת למצוא את הרמזים לקטסטרופה בתצלומים, לאתר בהם את התרחישים, שמבחינתה רק צריך להתבונן בהם כדי לזהותם.

הטלוויזיה בעבודות של אגסי מוחשית, אף שאין בתצלומים שלה כתוביות. הם דוממים לכאורה, אבל אגסי שומעת שם קולות: קולות ירי שאולי התרחש לפני רגע הצילום או אחריו, או קולות שאולי נשמעו במקום בעבר. כך בדימויי הנהר והסירה במרחק, שנראים פסטורליים, וצולמו בהקרנת הסרט אזור העניין (2023), בימוי: ג'ונתן גלייזר) על חיי המשפחה של רודולף הס הנאצי, מפקד מחנה הריכוז אושוויץ. צילום המסך, הפיתוח הידני והמצלמה "הפשוטה" מאפשרים לטפל בדימוי, כך שיגלה גם לעיני הצופה את תחושת האסון שקרה או שעתידי לבוא. אגסי מבקשת לחשוף אדוות של התרחשות תת-קרקעית, תודעתית, באמצעות הטשטוש, המרחק, זווית הצילום והצבעוניות.

- דוד גינתון, "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה", בתוך: דגנית ברסט, המזימה של הטבע, עבודות 1973-2013 (קט'), מוזיאון תל אביב לאמנות, 2013, עמ' 30.

אוצרת: אורית מור

ינואר 2026